

УДК 378.091.21(477)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ВИХОВНОЮ РОБОТОЮ У СУЧАСНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ УКРАЇНИ

Ярослава Дудко

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, Мелітополь, Запорізька обл., Україна, 72312*

Досліджено проблему управління вихованням молоді у вищих навчальних закладах України. З'ясовано, що актуальність дослідження полягає в тому, що з огляду на складну соціальну ситуацію в Україні виховання майбутнього нації є головним пріоритетом нашої держави. Визначено, що головним завданням для вирішення цієї проблеми є визначення особливостей процесу управління виховною роботою у сучасному вищому навчальному закладі України, до яких належать: демократизація механізму управління виховною роботою, розширення правового поля управлінської діяльності у вищій школі, децентралізація процесу управління вихованням студентської молоді, розвиток “студентоцентризму” у вищій школі.

Ключові слова: виховання, виховна робота, вищий навчальний заклад, особистість, процес, реформування, управління.

Освіта є відображенням наявного стану розвитку держави. Головним завданням системи освіти будь-якої країни є виховання підростаючого покоління. Ми погоджуємося з думкою українського вченого Є. Хрикова, що “сучасна історія країн, які інтенсивно розвиваються, свідчить про те, що їх економічним успіхам передувало реформування усіх ланок освіти. Саме освіта дає змогу підвищувати людський потенціал, створювати передумови для самореалізації особистості” [3, с. 5].

На законодавчому рівні концептуальні орієнтири виховної роботи в галузі освіти знайшли відображення в таких нормативно-правових документах: Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, Конституції України, законах України “Про освіту”, “Про дошкільну освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Про професійно-технічну освіту”, “Про вищу освіту”, “Про позашкільну освіту”, Указах Президента України “Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні”, “Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні” та ін. У цих та інших нормативно-правових документах чітко визначені цілі,

завдання, зміст виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися упродовж усього життя.

З огляду на складну соціальну ситуацію в Україні виховання майбутнього нації є головним пріоритетом нашої держави. Зміни в суспільному, економічному, політичному житті країни зумовили необхідність удосконалення національної системи виховання загалом та реформування механізму управління виховною роботою в навчальних закладах зокрема.

Людина виховується упродовж усього життя: у дитячому садку, в школі, в університеті, на роботі тощо. Головним у системі виховання є неперервність. Саме у вищому навчальному закладі готують молодь до високоефективної професійної діяльності. Тому повноцінне формування і розвиток духовних, моральних та інтелектуальних якостей особистості, що буде спроможною до успішної та ефективної життєдіяльності в суспільстві, можливі лише за умови безперервного виховання, яке повинне відбуватися на високому рівні й у вищій школі.

Наприкінці ХХ ст. держава передала внутрішнім управлінським підсистемам вищого навчального закладу право вирішувати ряд питань, зокрема, пов'язаних з визначенням мети, змісту, форм і методів організації виховного процесу. Сьогодні поява й утвердження модифікованих та інноваційних форм і методів організації виховної роботи, що відповідають новій педагогічній парадигмі, значно мірою залежать від засад управління. Модернізація апарату управління системою виховання у вищому навчальному закладі є природною, адекватно зумовленою реакцією на запити суспільства, яке вже не задовольняється недієвою, застарілою та малоефективною у змінюваних умовах системою управління виховною роботою у вищій школі. Отже, пошук інноваційних шляхів удосконалення апарату управління виховною роботою у вищій школі – одне зі стратегічних завдань модернізації освіти України та актуальна проблема сьогодення.

Реалізація державної освітньої політики полягає в розробленні теоретичних засад управління виховною роботою у вищих навчальних закладах України, які б відповідали новим трансформаціям у галузі освіти. Деякі аспекти зазначеної проблеми у своїх наукових доробках обґрунтували вітчизняні та зарубіжні науковці. Особливості розвитку вищої освіти досліджено у працях О. Глузмана, В. Курила, В. Лугового, Є. Павлютенкова, Є. Хрикова та ін. Загальні питання управління у вищій школі вивчали З. Береговський, Б. Гаєвський, В. Галузинський, Г. Дмитренко, М. Євтух, О. Кудрін, В. Лісовський та ін. Напрями розвитку виховної роботи у вищих навчальних закладах проаналізували Р. Кнушевицька, Я. Колібабюк, О. Романовський, Н. Селівестрова та ін. Створенню системи управління вихованням здобувачів вищої освіти в сучасних умовах присвячені дослідження А. Денисенко, А. Ржевської, З. Сепчевої та ін.

Цінність зазначених наукових досліджень полягає в тому, що вони слугують підґрунтям для подальшої наукової розробки теоретичних та практичних аспектів управління виховною роботою у вищих навчальних закладах. Адже, незважаючи на зростання інтересу вчених до проблеми управління освітніми закладами, результати аналізу наукової літератури свідчить про те, що саме в історико-педагогічній науці немає цілісного й системного дослідження проблеми управління виховною роботою у вищій школі.

Наша мета – визначити та обґрунтувати особливості процесу управління виховною роботою в сучасному вищому навчальному закладі України.

Результати дослідження стану вузівського управління засвідчили, що управління виховною роботою вищих навчальних закладах України здебільшого залишається авторитарно орієнтованим, вплив громадськості на процеси навчання і виховання майбутніх фахівців незначний, нема належних умов для розвитку ініціативи, творчого потенціалу кожної особистості.

Отже, недостатня розробка зазначеного питання в педагогічній науці та реальний стан управління вищим навчальним закладом дають підстави констатувати, що сучасний рівень управління виховною роботою у вищій школі як в теоретичному, так і в практичному аспектах не відповідає вимогам, які висуває суспільство. Зазначена суперечність може бути конкретизована як система взаємопов'язаних протиріч між посиленою потребою суспільства у формуванні високопрофесійної особистості і можливостями, які мають у цьому плані вищі навчальні заклади; об'єктивною необхідністю підвищення якості управління виховною роботою в сучасній вищій школі та недостатньою розробленістю структури, змісту і відповідної технології розв'язання цієї проблеми; необхідністю розроблення нової теорії та практики управління виховною роботою у вищій школі, що відповідали б сучасним вимогам розвитку освітнього простору, та відсутністю ґрунтовних наукових досліджень з історії педагогіки, які б давали змогу оцінити стан теорії вузівського управління на головних етапах її становлення, та визначити перспективні тенденції її подальшого розвитку. Отже, першочерговим завданням для вирішення зазначеної проблеми постає визначення особливостей процесу управління виховною роботою в сучасному вищому навчальному закладі України.

Аналіз наукової літератури дав змогу дійти висновку, що до основних особливостей процесу управління виховною роботою в сучасному вищому навчальному закладі України належать: демократизація механізму управління виховною роботою, розширення правового поля управлінської діяльності у вищій школі, децентралізація процесу управління вихованням студентської молоді, розвиток “студентоцентризму” у вищій школі.

1. Демократизація механізму управлінням виховною роботою. Зі здобуттям Україною незалежності авторитарний режим управління системою освіти Української Радянської Соціалістичної Республіки зазнав реформації. Головним завданням виховання підростаючого покоління в незалежній Україні постає “виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу...” [1, с. 4]. З огляду на це відбувається демократизація механізму управлінням виховною роботою у вищих навчальних закладах України, яка полягає в пошуку інноваційних форм, методів, засобів та технологій управління вихованням молоді, зміну авторитарного стилю управління та демократичний, актуалізацію питання делегування керівником своїх повноважень, децентралізацію управлінського процесу у вищому навчальному закладі, залучення громадськості до управління виховною роботою студентів, появу свободи слова та студентського самоуправління у вищих навчальних закладах, впровадження конкурсного відбору на посади управлінського апарату у вищій школі та ін.

2. Розширення правового поля управлінської діяльності у вищій школі. У “Концепції безперервної системи національного виховання” наголошено: “Разом з перспективами вільного розвитку української держави відкрилися правові можливості для розвитку освіти, науки, культури, що вимагає докорінної перебудови процесу виховання молодого покоління” [2, с. 18]. У вищій школі процес управління вихованням здобувачів вищої освіти повинен відбуватися на основі українського законодавства і регулюватися відповідними нормативно-правовими документами, а саме: законами України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки та ін. У зазначених документах правове поле управління вихованням студентів у вищій школі є максимально децентралізованим та дозволяє керівництву в автономному режимі обирати форми, методи, засоби та технології здійснення цього процесу.

3. Децентралізація процесу управління вихованням студентської молоді. У законі України “Про вищу освіту” (2014) йдеться про самоуправління вищих навчальних закладів України: “Автономія вищого навчального закладу – це самостійність, незалежність і відповідальність вищого навчального закладу у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів у межах, встановлених цим Законом. Автономія вищого навчального закладу зумовлює необхідність таких самоорганізацій та саморегулювання, які є відкритими до критики, служать громадському

інтересові, встановленню істини стосовно викликів, що постають перед державою і суспільством, здійснюються прозоро та публічно” [1, с. 2]. Згідно з цим документом вищі навчальні заклади мають право визначати завдання виховної роботи та несуть повну відповідальність за результат цієї діяльності перед суспільством.

4. Розвиток “студентоцентрим” у вищій школі. У кінці ХХ – на початку ХХІ ст. в освітньому середовищі почала превалювати ідея “студентоцентризму”, яка проявилася у виникненні різних форм студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України (студентські комітети, студентські директорати, студентські общини та ін.). У законі України “Про вищу освіту” (2014) йдеться про надання широких повноважень органам студентського самоврядування. Це свідчить про розвиток демократизації, децентралізації та гуманізації в освітньому процесі вищої школи. Адже “свобода студентського слова”, врахування поглядів та вподобання здобувачів вищої освіти стали привалювати у виховній роботі вищих навчальних закладів, а процес управління виховною роботою студентів став враховувати інтереси не лише держави, а й студентської молоді.

Отже, з’ясовано, що до основних особливостей процесу управління виховною роботою у сучасному вищому навчальному закладі України належать: демократизація механізму управління виховною роботою, розширення правового поля управлінської діяльності у вищій школі, децентралізація процесу управління вихованням студентської молоді, розвиток “студентоцентрим” у вищій школі.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у визначенні та обґрунтуванні перспективних напрямів модернізації механізму управління виховною роботою у вищих навчальних закладах України.

1. Закон України “Про вищу освіту” // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37–38. – 65 с.
2. Концепція безперервної системи національного виховання. – Київ : Рідна школа. – 1995. – № 6. – С. 18–25.
3. Хриков Є. М. Педагогічна наука в Україні: стан та напрямки розвитку / Є. М. Хриков // Шлях освіти. – 2003. – № 4. – С. 2–9.

*Стаття: надійшла до редколегії 25.11.2016
доопрацьована 15.03.2017
прийнята до друку 11.04.2017*

FEATURES OF MANAGEMENT UPBRINGING WORK IN MODERN HIGHER EDUCATION INSTITUTION OF UKRAINE**Jaroslava Dudko***Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky
Hetman Str., 20, Melitopol, Zaporizhia region., Ukraine, UA-72312*

In the article the problem of management upbringing of youth in higher educational institutions of Ukraine is investigated. The relevance of research is that due to the difficult social situation in Ukraine upbringing of the nation's future appears a top priority of our state. Changes in the social, economic and political life of state led to the need to improve national upbringing system in general and the reform of management mechanism of upbringing work in higher education institution in particular. Since the emergence and establishment of modified and innovative forms and methods of upbringing work, corresponding to the new educational paradigm, to a large extent depend on the principles of management. On the need for modernization of management upbringing of students in higher education institutions stated in legal documents of Ukraine in with clearly defined goals, objectives, contents of upbringing of generation, able to work effectively and learn throughout life.

In the late twentieth century the state has an internal management subsystems higher education institution the right to decide a number of issues, particularly related to the definition of objectives, content, forms and methods of upbringing process. Modernization of management apparatus upbringing system in higher education institution is a natural, adequately conditioned response to the demands of society, which is not satisfied ineffective, outdated and ineffective in changing the conditions of management system of upbringing work in higher school.

The analysis of scientific literature made it possible to conclude that one of the strategic objectives of modernization of education Ukraine and urgent problem today is the search for innovative ways to improve the management system of upbringing work in high school. The primary task for solving the above problem is definition of features of the management upbringing work in modern higher educational institution of Ukraine. It was established that the main features of the management upbringing work in modern higher educational institution of Ukraine are: democratization mechanism of management upbringing work in higher educational institutions, the expansion of the legal field management activities in higher school, decentralization of the management upbringing of students, the development of "studentcentrism" in higher school.

Key words: upbringing, upbringing work, higher education institution, person, process, reforming, management.